

KÉPESSÉGFEJLESZTŐ SAKK

(A sakk mint oktatási eszköz)
1–4. évfolyam

Korunk, a digitális társadalom olyan mértékű ingertömeg- és adatfeldolgozást tesz szükségessé az emberek számára, hogy bizonyos ezzel kapcsolatos rendszerezési képességek, kompetenciák elsajátítása létszükségletté vált. Ezen képességek megléte az ismeretszerzés mellett a sikeres tanítási-tanulási folyamatban is elengedhetetlen. A sakk a maga szimbólumrendszerével, a vizuális információk alapján, a digitális térhez hasonlóan korlátozott kódokból történő tájékozódásra, információszerzésre épülő rendszerével, párhuzamos gondolati síkon, a problémák több nézőpontból való megvizsgálásával (minimum a saját és az ellenfél szempontjából) válik kivételes oktatási eszközzé a digitális korba beleszületett gyermekek számára. Egyben a holisztikus, vizuális információkra épülő gondolkodás térnyerésével háttérbe szoruló logikai-elemző gondolkodást is készségszinten képes fejleszteni.

A sakk mint oktatási eszköz kerettanterve a megújult nevelésközpontú iskola, s ezen belül egy kompetenciaalapú nevelési-oktatási folyamat része, amely biztosítja a sakkozás intézményesen szervezett tanítását-tanulását.

A sakk az egyik leghatékonyabb képességfejlesztő eszköz, amelynek segítségével a gyerekeket az óvodáskor végén, az iskoláskor elején be lehet vezetni a tudatos ismeretsajátítás világába. A sakkozás, alapvető kognitív lelki folyamatokat és funkciókat működtetve, jótékonyan hat az értelmi képességek, mindenekelőtt a megértést és a problémamegoldást biztosító gondolkodás fejlődésére, azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni nevelő-fejlesztő erejét, személyiségformáló hatását sem. A sakkjáték tanulásának-gyakorlásának kedvező hatása a gyermekek egész intellektuális fejlődésére tudományosan is kimutatott.

A sakk haszna a köznevelésben elsősorban abban rejlik, hogy előmozdítja a különböző műveltségi területek ismereteinek elsajátítását, képessé tesz az elavult információk elvetésére és az új információk beépítésére, vagyis egészében a jövőre készít elő.

A sakk mint oktatási eszköz bevezetésének elsődleges célja a személyiségfejlesztés, a tehetséggondozás, a mérlegelő gondolkodás fejlesztése intézményi keretek között, heti rendszerességgel, tanítási idő keretében.

További célok:

- a sakk táblajáték alapismeretek nyújtása,
- a logikus, mérlegelő gondolkodás képességének kialakítása,
- önálló döntéshozás kialakítása,
- összefüggések, globális folyamatok felismerése,
- önálló tapasztalatgyűjtés, adatfeldolgozás gyakorlatának kialakítása,
- gyakorlatias szemlélet kialakítása,
- a kreativitás növelése,
- viselkedészavaros tanulók megsegítése az oktatásba való beilleszkedésben,
- memóriafejlesztés.

A sakk egy, a tanuló személyiségét komplexen fejlesztő stratégiai táblajáték. A sakk szabályainak tanulása közben a gyermeknek bővül az emlékezete, szókincse, megkülönbözteti a bábukat és nevet rendel melléjük, megismeri tulajdonságaikat: melyik hogyan léphet, hogyan üthet, illetve a tanuló megtanul síkban tájékozódni, ami nagyon fontos, hiszen az iskolai munka is füzetek, könyvek világában zajlik. Megismeri a mátrixot: a sor és az oszlop fogalmát, egyeztetni a bábuk helyét és értékét. A táblán történő tájékozódáshoz számokat és betűket rendel egymáshoz. Mindeközben egy sor, már tárolt információt mozgósít és kombinál össze.

Sakkozás közben a gyermek észrevétlenül, játékos formában, készségszinten sajátítja el

a tanulási folyamathoz szükséges gondolkodást. A játék szabályrendszere pedig számos, módszertanilag gazdagon használható lehetőséget rejt magában.

A sakk a fejlesztési területek-nevelési célok mindegyikének eléréséhez jelentős segítséget nyújt. Komplex fejlesztési területek kognitív területen: fejleszti az analizáló és szintetizáló képességet, emlékezőtehetséget, elvont (absztrakt) és logikus gondolkodást, a megosztott figyelem képességét, produktív képzeletet, összefüggések felismerésének képességét, a gondolkodás divergens (széttartó, több megoldást nyújtó) jellegét, az összpontosítás képességét, kreativitást, elvonatkoztatási és általánosítási képességet, problémaérzékenységet, kombinatív képességet, a módszeres és hatékony gondolkodást, a tanulási képességet stb.

A sakkozás személyiségformáló hatása tág lehetőséget kínál az erkölcsi nevelésre: becsületességre, a következmények vállalására, önuralomra, helyzetértékelésre, gyors megítélésre és döntésre nevel, felelősségérzetre, versenyszellemre, a versenytárs tiszteletére, kitartásra, önbizalomra, a kudarcok elviselésére, lényeglátásra, barátságra, rendszeres és pontos munkavégzésre, fegyelmezett viselkedésre, a szabályok, normák és törvények tiszteletben tartására stb. nevel.

A nemzeti öntudat kialakulását, a hazafias nevelést is elősegíti, hiszen Magyarország több mint másfél évszázada a sakkozás nagy hatalmai köze tartozik, a diákok megismerkednek szellemi kiválóságokkal, híressé vált magyar sakkozókkal, nagymesterekkel, sakkolimpiákon kiemelkedő eredményt elérő versenyzőkkel, akikre büszkék lehetnek. Ráébrednek arra, mennyi felfedezni való és ismeretgyarapítási lehetőség rejlik a „királyi játék” históriájában.

A sakk mint oktatási eszköz kerettanterv tartalma értékteremtő tevékenységével az állampolgárságra, a demokráciára nevelés egyik lehetséges eszköze, mivel a diák képessé válik egyszerű közösségi szabályok követésére, bekapcsolódik közös tevékenységekbe és ezáltal követi a közösségi hagyományokat. A sakkban a szabályok tisztelete nem előzménye, hanem elengedhetetlen feltétele a játéknak, és e kötetelmek néhány más mozzanattal társulva egyfajta jogkövető magatartásra ösztönöznek.

A sakk jelentős mértékben képes növelni a tanuló belső motivációját. A lehetőségek közötti választás során mindig a legjobb lépést, a legjobb stratégiát igyekszik kiválasztani. Állandó fejlődésre való törekvésre ösztönöz. A játék során a tanuló képes az együttműködésre, az empátiára. A közös tevékenységek révén ismeretet szerez saját képességeiről és lehetőségeiről. Azonosítja a saját és mások alapvető érzelmeit, illetve kifejezi a problémáit. Életkorának megfelelő szinten ismeri a kapcsolatteremtés, kapcsolatépítés kultúráját, rendelkezik az életkorának megfelelő kooperatív készséggel. Ismeri a különböző megbízatások betöltésével együtt járó felelősséget és a feladatok megosztásának fontosságát. Mindezzel elősegíti az önismeret és a társas kultúra fejlesztését.

A sakk kortól és nemtől függetlenül játszható, ezért tökéletesen alkalmas élvezetes, közös családi élmények forrásának. A közös játék során a tanuló megismeri és elsajátítja az alapvető együttélési, együttműködési normákat a családban, az iskolában, a társadalmi életben. Ismeri és betartja az illemszabályokat.

A sakkozás során a tanuló a közösség többi tagjához viszonyítva pontos képet kaphat saját részképességeiről, erősségeiről, amelyek segíthetik a pályaorientációban.

A sakkban a figurák erejüktől függően különböző értékszámokkal rendelkeznek. A sakkparti során a tanulónak ezeket a rendelkezésre álló erőforrásokat kell beosztania, stratégiai elhelyeznie, esetenként feláldoznia a cél eléréséhez. A sakk tehát nagyszerűen szimulálja a gazdasági helyzeteket, a tudatos, forrásokat beosztó gondolkodást. A sakkozás során a tanulónak különbséget kell tennie stratégiai és taktikai, hosszú távú és rövid távú tervek között. Megtanulja, hogy a befektetett munka meghozza a gyümölcsét.

A sakkozás talán legfontosabb eredménye a tanulási képesség fejlődése. A különböző magyar és nemzetközi tanulmányok ezen a téren számos részképesség fejlődését bizonyították,

az analízáló és szintetizáló képességét, az emlékező tehetségét, az elvont (absztrakt) és logikus gondolkodását, a megosztott figyelem képességét, a produktív képzeletét, az összefüggések felismerésének képességét, a gondolkodás divergens (széttartó, több megoldást nyújtó) jellegét, az összpontosítás képességét, a kreativitását, az elvonatkoztatási és általánosítási képességét, a problémaérzékenységét, a kombinatív képességét, a módszeres és hatékony gondolkodását.

Az anyanyelvi kompetenciák fejlesztése – olvasás és szövegértés, szóbeli és írásbeli kommunikáció – nem csak a magyar nyelv és irodalom tantárgy feladata, mivel működése számos más kompetenciával kapcsolódik össze és a többi tantárgy, műveltségterület sikeres tanulását is befolyásolja. A sakk mint oktatási eszköz kerettanterv a kognitív, szociális és személyes kompetenciák fejlesztésére is kihat, amely meghatározó szerepe lehet az egyén hatékony világ- és önértelmezési modelljének formálásában, életpálya kialakításában. A tanuló tevékenysége során törekszik a mások számára érthető és kifejező beszédre. Figyelemmel tud követni szóbeli történetmondást, magyarázatot. Fel tudja idézni, el tudja mondani sakkozással kapcsolatos élményeit. Részt vesz a beszélgetésben és vitában, meg tud fogalmazni saját véleményt. Megismeri és alkalmazza az anyaggyűjtést és elrendezést, elsajátítja a számítógép, az internet használatát, s megtanulja, hogyan kezelje, szelektálja és rögzítse az óriási adathalmazt. Érveket gyűjt lépései előtt, reflektál döntéseiről.

A sakk mint oktatási eszköz kerettanterv képességfejlesztő és a szellemi horizontot tágító hatása igen sokrétű. A sakkozás során a tanuló képes érzékelni a tárgyak egymáshoz viszonyított helyzetét, méretét, képes a térben és a síkban tájékozódni. Gyakorlati tapasztalatait felhasználva felfedezi a mennyiségek közötti kapcsolatokat, képes ezen tapasztalatok megfogalmazására. El tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat.

Az információs társadalomban nélkülözhetetlen az ún. digitális írástudás: az információs és kommunikációs technika eszközeinek használata és módszereinek ismerete mind a munka világában, mind a szabadidő értelmes eltöltésében. A sakk mint oktatási eszköz tartalma a tanulókat felkészíti arra, hogy a digitális technikát megfelelően alkalmazó felnőttként tudjanak dolgozni, alkotni, művelődni, szórakozni, hogy az értékes és értéktelen információkat megkülönböztessék, azok ismeretében helyes döntéseket hozzanak, továbbá tudásukat később is folyamatosan frissítsék, bővítsék.

A kerettanterv segítségével kialakul a tanulóban a társakkal történő közös feladatmegoldás képessége, tud irányítással együttműködni velük. Nyitott társai megismerésére, igyekszik megérteni őket. Elfogadja a közösségben való normaalapú viselkedés szabályait. Az elmélyültebb sakkozás folytonos keresésre kényszerít, sikerek és kudarcok okainak szakadatlan vizsgálatára, vagyis szigorú önkritikára szoktat, de módszert kínál ahhoz is, hogy ismeretlen helyzetekben kevés számú ismert motívum alapján is legyen esély az eligazodásra.

A sakk mint oktatási eszköz arra nevel, hogy a tanuló egyszerre „két fejjel” – a sajátjával és az ellenfelével – gondolkodjon, s próbálja kitalálni a másik fél terveit, ugyanakkor kiváló iskola ahhoz, hogy a döntésekhez a szakirodalomból vagy saját gyakorlatából ismert cselekvési mintákat használjon fel. A tanuló motivált a kitűzött célok elérésében, vállalja az ezeket elősegítő feladatokat. Felismeri és megérti, hogy a feladatok megoldásához többféle út is vezethet, egyszerű élethelyzetekben képes ezeket segítséggel megtervezni. Megérti, hogy felelős a vállalt feladatok teljesítéséért, belátja mulasztásai közvetlen következményeit, képes előre látni cselekedetei egyes kockázatait.

A kerettanterv bevezetésével a tanuló a tanulás iránti attitűdje pozitívvá válik. Egyre gyakorlottabb figyelme összpontosításában. Tanítói, oktatói segítséggel képes saját tanulását megszervezni, segítséggel képes csoportmunkában aktívan részt venni, a sok pozitív visszajelzés hatására ezt egyre magabiztosabban teszi. Segítséggel felismeri szükségleteit,

gyakorlatot szerez teljesítményének és képességeinek reális értékelésében.

Korunkban megváltoztak a tudásátadás helyszínei, és a diákok sok ismerethez jutnak az interneten, multimédiás eszközökön keresztül, ezért ki kell tudniuk választani a tanulóknak a megfelelő információt, vagyis olyan készségeket, módszereket kell kifejleszteni, amelyek lehetővé teszik a szelektálást. A sakk mint oktatási eszköz alkalmazása kialakítja a tanulóknak az önfejlesztés igényét, a hatékony, önálló tanulás iránti motivációt, a logikus gondolkodás képességét, a problémaérzékenységet és a lehető legjobb megoldás igényét, kreativitást, eredetiséget, amely szükséges minden tantárgy tanulásakor és a mindennapi életben. Azok a gyerekek, akik megszeretik a sakkot, már korán önállóan kezdik elemezni a játszmáikat, mestereik játszmáit, kombinációkat oldanak meg, végjátékot analizálnak. Fontos a diákokban ezt az érzést kiváltani, hogy érdemes önmagukat fejleszteni, tudásukat gyarapítani, mert annak hasznát a következő játszmában rögtön érezhetik.

Szükséges eszközök: sakktáblák, sakk-készletek, demo tábla, laminált lap, sakkszőnyeg. Gyakorlati foglalkozáshoz való felkészülés: színes ceruza, papír, olló, ragasztó. Interaktív táblás tananyag esetén: számítógéppel, projektorral, interaktív táblával felszerelt tanterem, laptopok (ideális esetben csoportonként), internetelérhetőséggel.

Óraszám: A kerettanterv heti 1 órára készült, de alkalmazható heti 2 órában is. Iskolánkban heti 1 órában tanítjuk az angol orientáltságú osztályokban.

Az intézményben 2 pedagógus végezte el a képességfejlesztő sakk tantárgy oktatására felkészítő képzést, ők a 2. évfolyamtól integráltan a matematika, magyar, testnevelés tantárgyak keretében valósítják meg a programot.

Kompetenciaterület	Évfolyamonkénti óraszám			
	1.	2.	3.	4.
Sakk, mint oktatási eszköz	36	36	36	36
tantárgy	képességfejlesztő sakk tantárgy	képességfejlesztő sakk tantárgy	integráltan a testnevelésben heti 1 ó sakk	integráltan a testnevelésben heti 1 ó sakk

1. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Bevezetés a sakk világába	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Pozitív érzések kialakítása a sakk szabályaival kapcsolatosan. A bábok mozgásának életszerű megismerése. A térlátás fejlesztése.</p> <p>Fejlesztés: mozgáskoordináció, téri tájékozódás, vizuális figyelem, emlékezet, gyorsaság, szem- és kézkoordináció, szerialitás, figyelem, analógias gondolkodás.</p> <p>Szövegértés, szövegalkotás fejlesztése. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés.</p>	

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények
-------------------------	---------------

<p><i>Bevezetés a sakk világába</i> Mesés történetek a sakk történelemből.</p> <p><i>Ismerkedés a sakkbábokkal</i> A bábok megnevezése. Gyalogok és tisztek.</p> <p><i>Ismerkedés a sakktáblával</i> Négyzetek fekete-fehéren. Bevezetés a vonalak, sorok és átlók világába.</p> <p><i>Ismerkedés a bástyával</i> Lépés a bástyával a vonalakon. Ütés a bástyával.</p> <p><i>Ismerkedés a futóval</i> Lépés a futóval az átlókon. Ütés a futóval.</p> <p><i>Ismerkedés a csodás vezérrel (királynővel)</i> Lépés a vezérrel. Ütés a vezérrel. Játék: 8 vezéres sakktudvány.</p> <p><i>Ismerkedés a sakk királyával</i> Lassan lép a király. Ütés a királlyal.</p> <p><i>Összefoglaló</i> Ismerkedés a táblával, bástya, vezér és futó lépéseivel.</p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes a sakktáblák és a figurák korrekt felállítására; – helyesen alkalmazza a lépéseket és az ütéseket; – megérti az egyszerű szóbeli közléseket. 	
---	--	--

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vonal, átló, sor, mező, gyalog, tiszt, bástya, futó, csodás vezér, király, ütés, támadás, védekezés.
--------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ismerkedés a huszárral, a gyaloggal és a királlyal. Sakkadás	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Bábok pontos megnevezése, tájékozódás a sakktáblán, lépések ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkozás szabályainak megértése és alkalmazása az életkori sajátosságoknak megfelelően. Kooperáció a társakkal. Kifejezőképesség és logikus gondolkodás fejlesztése. Játékos feladatokkal fejlesztés: kinezetikus információ verbálissá alakítása, észlelés, szerialitás, analízis-szintézis, egyensúly, testséma, mozgáskoordináció, téri orientáció.	

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p><i>Ismerkedés a sakkadással</i> Királlyal kapcsolatos szabályok. Királyok csatája.</p> <p><i>Ismerkedés a (csalafinta) huszárral</i> Ugribugri: bevezetés a huszár lépéseibe L alakban. Ütés a huszárral. Huszártúra.</p> <p><i>A huszár erőviszonyai a sakktáblán</i> Az aktív/erős huszár a tábla közepén. Szegény/passzív paci a sarokban. Huszárcsata.</p> <p><i>A sakkbábok értékrendszere</i> Mennyiség és minőség közötti különbség. Összegzés az eddigi bábokról.</p> <p><i>Ismerkedés a (kis) gyaloggal</i> Bevezetés a gyalog lépéseibe alapállásból. Az egyetlen báb, mely másképp üt, mint lép.</p> <p><i>A gyalog átalakulása</i> Céltudatosan előre a gyaloggal. Milyen bábót érdemes felvenni és miért.</p> <p><i>A játszma kezdete: az alapállás</i> Felsorakoznak a gyalogok. A tisztek helyes elhelyezése.</p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – ismeri a gyalog és a tisztek helyes elhelyezését és lépéseit; – képes helyesen értelmezni a mennyiség és minőség közötti különbségeket; – a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat képes adni. 	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gyalog, tisz, bástya, futó, csodás vezér, király; ütés és lépés; támadás, védekezés.
--------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alapállás, szabályok, sakk és matt	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Gyalog lépései, üt és lép; tisztek helyes elhelyezése, lépései; mennyiség és minőség közötti különbségek helyes értelmezése.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkozás szabályainak megértése és alkalmazása életkori sajátosságoknak megfelelően. Kooperáció a társakkal. Térlátás fejlesztése.	

	Játékos feladatokkal fejlesztés: figyelem, logikus gondolkodás, analógiák felismerése és alkalmazása, mozgáskoordináció, szókincs, emlékezet, vizuális figyelem, szövegalkotási készség, analízis-szintézis.
--	--

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p><i>Ismerkedés a sánccal</i> A király biztonságba helyezése. Sánc a fejlődés része.</p> <p><i>Bővebb sakkadással kapcsolatos ismeretek</i> Őfelségének: sakk! A király támadása különböző bábokkal.</p> <p><i>Védekezés a sakk ellen</i> Bevezetés a védekezési technikákba. Problémák megoldása a sakktáblán (és rajta kívül is).</p> <p><i>Matt a királynak!</i> Háromféle eredmény a játszma végén. A végeredmény pontozása és értékelése.</p> <p><i>A sakk és a matt közötti különbség</i> Menekülési lehetőségek. Legjobb védekezés az ellentámadás.</p> <p><i>Ismerkedés az alap- és az egylépéses mattokkal</i> Mattadás vezérrel. Mattadás egyéb bábokkal. Alapsori mattadás. Támadás és védekezés az alapsoron. Alapsori gyengeség megelőzése.</p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – képes helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket. 	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Sánc; védekezési technika; eredmény; védekezés, támadás.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A patt, a megnyitás taktikái, versenyszabályzat	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Gyalogok, tiszték helyes lépéseinek alkalmazása.	

<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A sakkozás szabályainak megértése és alkalmazása életkori sajátosságoknak megfelelően. Kooperáció a társakkal. Kifejezőképesség és logikus gondolkodás fejlesztése. Játékos feladatokkal fejlesztés: gondolkodás, figyelem, emlékezet, szókincs, szerialitás, hangok differenciálása, szóbeli szövegalkotási képesség, kommunikációs készség.</p>
--	--

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p><i>Egyik fél se győz: döntetlen (remi)</i> Döntetlennel kapcsolatos szabályok. Bevezetés a patt fogalmába.</p> <p><i>Bevezetés a megnyitás alapelveibe</i> Fejlődés a gyalogokkal és a tisztekkel. Bevezetés a centrum fogalmába.</p> <p><i>A legrövidebb sakkjátszmák</i> Erények és gyengeségek a megnyításban.</p> <p><i>Ismerkedés a susztermattal</i> A gyenge megnyitás következményei.</p> <p><i>A centrum jelentősége a megnyításban</i> A bábok helyes fejlődése a centrum irányába. A centrum elfoglalása és annak ereje.</p> <p><i>Bevezetés a villa fogalmába a saktáblán</i> Az idő értéke (egyszerre csak egy futhat, a másik báb elesik).</p> <p><i>Házi sakkbajnokság: egylépéses matt feladványok vetélkedő</i> A versenyek szabályai, lebonyolítása.</p> <p><i>Mit tanultunk ebben az évben?</i> Összefoglaló a tanultakról. „Diplomakiosztó”.</p>	<p>A tanuló képes</p> <ul style="list-style-type: none"> – a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket. 	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Döntetlen-remi; centrum; megnyitás; villa.
A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló alapszinten ismeri a megnyitások nevét és a megnyitások széles spektrumát, néhányat alkalmaz is. Életkori sajátosságainak megfelelően törekszik a sakkozás szabályainak megértésére és alkalmazására.

2. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Alapállás, szabályok, sakk és matt	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Elsőosztályos ismeretek, képességek, készségek és jártasságok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A sakkozás szabályainak megértése és alkalmazása életkori sajátosságoknak megfelelően. Kooperáció a társakkal. A legfontosabb viselkedési szabályok megismerése és betartása. Kifejezőképesség és logikus gondolkodás fejlesztése. Térlátás fejlesztése. Játékos feladatokkal fejlesztés: auditív észlelés, auditív figyelem, emlékezet, szerialitás, asszociáció, szókincs, gondolkodás, emlékezet, asszociáció, figyelem, szóbeli szövegalkotás képessége.	

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p><i>Ismétlés: a sakkjáték szabályai</i> A tábla és a bábok elhelyezése az alapállásban. Világossal indul a sakkcsata!</p> <p><i>Mattadás királlyal és vezérrel</i> Különbség a tábla közepe és széle között. A király korlátozása és sarokba szorítása vezérrel.</p> <p><i>Patt</i> Különbség a matt és a patt között. Küzdelem az utolsó lépésig.</p> <p><i>Ismerkedés az örökös sakk fogalmával</i> Háromszori lépésméltéles döntetlen.</p> <p><i>Matt gyakorlatok királlyal és vezérrel</i> A király, mint támadó báb. Időzítés: matt vagy patt?</p> <p><i>Matt a királynak!</i></p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – képes helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket; – el tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat; – képes a döntéseit érvekkel alátámasztani és reflektálni rájuk. 	

<p>Háromféle eredmény a játszma végén. A végeredmény pontozása és értékelése.</p> <p><i>Ismerkedés az alap-, egylépéses mattokkal</i> Mattadás a vezérrel. Mattadás egyéb bábokkal.</p> <p><i>Mattadás két bástyával</i> Munkamegosztás: leszorítás a tábla szélére.</p>		
--	--	--

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Matt; patt.
--------------------------------	-------------

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Egylépéses mattok. Összefoglaló a megnyitás alapelveiről: fejlődés, centrum, sánc	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A matt és patt helyes fogalmának értelmezése, a támadás és védekezés fogalma.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A türelem és a csapatmunka összhangjának erősítése. Megfigyelés, vizsgálati eredmények rögzítése, értelmezése. Térlátás fejlesztése. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstrukciós képesség alakítása. Játékos feladatokkal fejlesztés: figyelem, gondolkodás, asszociáció, szókincs, vizuális memória, emlékezet, szerialitás, egész-rész, analízis-szintézis.	
Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p><i>Mattadás királlyal és egy bástyával</i> A király korlátozása és sarokba szorítása bástyával (a király segítségével). Türelem mattot terem!</p> <p><i>Egylépéses matt adása vezérrel és futóval</i> Vezér és futó: az átlók urai. A csapatmunka fontossága.</p> <p><i>Egylépéses matt adása bástyával és futóval</i> Vonalak és átlók kereszteződése. Gyengeségek felfedezése és kihasználása.</p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – képes helyesen alkalmazni a lépéseket és az ütéseket; – képes egyszerű technikai eszközöket megfelelő módon használni. 	

<p><i>A centrum jelentősége a megnyitásban</i> A bábok helyes fejlődése a centrum irányába. A centrum elfoglalása és annak ereje.</p> <p><i>Mindennek eljön az ideje</i> A vezér csak fejlődés után lendül támadásba. Ne lépj ugyanazzal a bábbal egynél többször a megnyitásban!</p> <p><i>Támadás és védekezés</i> A király biztonsága és annak hiánya. Testőrök (a gyalogok) a király előtt.</p> <p><i>Játzmaolvasás</i> A bábok és mezők megnevezése és egyéb jelzések a játszmaírás során.</p>		
---	--	--

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Fejlődés, centrum, sánc.
------------------------------------	--------------------------

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Védekezési és támadási technikák	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Megnyitás formáinak ismerete.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A türelem és a csapatmunka összhangja. A legfontosabb viselkedési szabályok megismerése és betartása.</p> <p>Lényeges és lényegtelen információ válogatása. Az idővel való hatékony gazdálkodás. Kifejezőképesség és logikus gondolkodás fejlesztése.</p> <p>Játékos feladatokkal fejlesztés: figyelem, alakkonstancia, vizuális észlelés, téri tájékozódás, mozgáskoordináció, gondolkodás, figyelem, szerialitás, komplex emlékezet.</p>	

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p><i>Középen rekedt király</i> A sáncolás késleltetésének következményei.</p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes a kérdésekre értelmes, rövid válaszokat adni; – képes helyesen alkalmazni a 	

<p><i>A csapdába esett bábok</i> Sarokba szorítva. Különböző bábok elfogása.</p> <p><i>Ismerkedés a fojtott mattal</i> Egyke huszár az ellenfél csapata ellen. A király túlzott biztonsága (a csapdába esett király).</p> <p><i>Mattadás királlyal és egy bástyával</i> A király korlátozása és sarokba szorítása bástyával (a király segítségével). Türelem mattot terem!</p> <p><i>Egylépéses matt adása vezérrel és futóval</i> Vezér és futó: az átlók urai. Fontos a csapatmunka.</p> <p><i>Egylépéses matt adása bástyával és futóval</i> Vonalak és átlók kereszteződése. Gyengeségek felfedezése és kihasználása.</p> <p><i>A huszár mint különleges támadó</i> „Családi villa” (egyszerre többet támadunk).</p> <p><i>Ismerkedés a felfedett sakk fogalmával</i> Felfedett sakk a vonalakon. Felfedett sakk az átlókon.</p>	<p>lépéseket és az ütések;</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes egyszerű állítások igazságértékének megállapítására; egyszerű logikai kapcsolatok felismerésére. 	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>„Családi villa”, sáncolás, vonal, átló, kereszteződés.</p>	

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Támadási technikák	Órakeret 8 óra
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Kombinációk a sakktáblán.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Megfigyelés, vizsgálati eredmények rögzítése, értelmezése. Térlátás fejlesztése. Kooperáció a társakkal, hatékony munkaszervezés. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstruktív képesség alakítása. Legfontosabb viselkedési szabályok megismerése és betartása. Játékos feladatokkal fejlesztés: ügyesség, figyelem, szókinés,</p>	

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p><i>Szélmalom a sakktáblán</i> Bábok őrlése a sakktáblán.</p> <p><i>Ismerkedés a futópár hatalmával</i> Futók a világos és a sötét átlókon.</p> <p><i>Mattadás futópárral a király ellen</i> A király korlátozása és sarokba szorítása futópárral. Mattadás a patt kerülésével.</p> <p><i>A bástyák hatalma a hetedik soron</i> Az ellenfél királyának leszorítása.</p> <p><i>Ismerkedés a kötés fogalmával</i> Helyhez kötött bábokról a sakktáblán.</p> <p><i>Megnyitási trükkök</i> Hogyan kerüljünk előnybe az első lépésekben?</p> <p><i>A gyalog végjáték alapjai</i> Szabad gyalog. Futóverseny gyalogokkal.</p> <p><i>Matt a kötés segítségével</i> A lekötött báb nem tud királyán segíteni.</p> <p><i>Kiegészítő tartalmak a differenciáláshoz. Ismerkedés a sakkvilágbajnokokkal</i> Bevezetés a sakktörténelembe. Könnyű feladványok világbajnoki játszmákból.</p> <p><i>Rövid (miniatűr) játszmák világbajnokoktól</i> Játzmaolvasás. Találd ki, mit lép a bajnok!</p> <p><i>Művészi sakkeladványok</i> Egy huszárral az egész hadsereg ellen.</p>	<p>A tanuló képes</p> <ul style="list-style-type: none"> – egy szabályos barátságos sakkjátszma lejátszására az alapvető viselkedési szabályok betartásával; – az ismeretek önálló alkalmazására; – lépéseit érvekkel alátámasztani, azokra reflektálni. 	

<p><i>Királycseles játszmák</i> Gyerekkori játszmák bajnokoktól.</p> <p><i>Garri Kaszparov, a támadás bajnoka</i> Kaszparov gyerekkori játszmái. Kombinációk a sakktáblán kezdőknek.</p>		
--	--	--

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Kötés, felfedett sakk.
A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	<p>A tanuló alapszinten ismeri a megnyitások nevét és a megnyitások széles spektrumát, néhányat alkalmaz is.</p> <p>Képes felismerni és a szükséges idő alatt átgondolni, mi a teendője egy adott végjátékban.</p> <p>Képes egy szabályos barátságos sakkjátszma lejátszására.</p> <p>Játszma előtt és után ellenfelével kezét fog, betartja a legfontosabb viselkedési szabályokat.</p>

3. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Ismétlés. Támadási technikák	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	<p>Az 1–2. osztályos sakkismeretek alkalmazása.</p> <p>A tanuló képes felismerni és a szükséges idő alatt átgondolni, mi a teendője egy adott végjátékban.</p> <p>Képes egy szabályos barátságos sakkjátszma lejátszására.</p> <p>Betartja a legfontosabb viselkedési szabályokat.</p>	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A sakkstratégia és a sakktaktika alapjainak elsajátítása. A gyakorlat, az állandó játék, a kipróbálás mellett a rögzítés, az írásbeliség igényének felkeltése. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés.</p> <p>A kifejezőképesség és a logikus gondolkodás fejlesztése.</p> <p>A lényeges és a lényegtelen információ válogatása. Az idővel való hatékony gazdálkodás. A térlátás fejlesztése.</p> <p>Az alapvető fogalmak néven nevezése.</p> <p>Játékos feladatokkal fejlesztés: szem- és kézkoordináció, gondolkodás, figyelem.</p>	

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p>Mattadás vezérrel, ill. bástyával a király ellen.</p> <p>A sáncolás helyes alkalmazása.</p> <p>Átalakulások, feladványok.</p> <p>Menet közbeni ütés.</p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes a játszma korrekt jegyzésére; – játszmalapját képes visszaolvasni; 	

Döntetlen örökös sakkal, lépésméltetés.	<ul style="list-style-type: none"> – képes elemezni a játszmáját, és a tanulságokat rögzíteni; – az ismereteket önállóan tudja alkalmazni; – képes egyszerű technikai eszközöket megfelelő módon használni. 	
---	--	--

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Mattadás, sáncolás, örökös sakk.
--------------------------------	----------------------------------

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Taktika	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Előző tematikai egység kulcsfogalmainak ismerete, megértése és alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A lényeges és lényegtelen információ megkülönböztetése. Az idővel való hatékony gazdálkodás. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. A számítógép használata.</p> <p>A taktikai gondolkodás és kombinációs látás kialakítása. A fejben történő változatszámítás fejlesztése. Pozíciójáték alapjainak lerakása. Játékos feladatokkal fejlesztés: gondolkodás, figyelem, emlékezet, asszociáció, komplex gondolkodás, szókinésbővítés, analízis-szintézis.</p>	

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
<p>Alapsori gyengeség. A kötés kihasználása. Kettős támadás. Eltereléses kombinációk. Felfedett támadás. A túlterhelt bábok. Tipikus áldozatok az f7-es mezőn. A király elleni támadás h7-es áldozattal. Többlépéses fojtottmatt-kombinációk. Közbeiktatott lépés. Taktika Morphy játszmáiból. Támadás Aljehin játszmáiból. Capablanca-kombinációk. Kezdeményezés Polgár Judit-játszmából. Sakkbűvészet: Tal játszmáiból.</p>	<p>A tanuló</p> <ul style="list-style-type: none"> – képes a játszma korrekt jegyzésére; – játszmalapját képes visszaolvasni; – ismeri és alkalmazza a fő taktikai motívumokat; – ismeri a sakktörténet alapjait, a múlt és a jelenkor legnagyobb sakkozójának nevét. – el tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat; – érveket gyűjt lépései előtt, reflektál döntéseiről. 	

Kulcsfogalmak/	„Fojtott” matt, kötés, kötés kihasználása, alapsori gyengeség, eltereléses
-----------------------	--

fogalmak	kombináció, felfedett támadás, túlterhelt báb, áldozat.
-----------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Nyitási technikák. A centrum fogalma. Védekezési technikák	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Előző tematikai egység kulcsfogalmainak ismerete, megértése és alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A taktikai gondolkodás és kombinációs látás kialakítása. Fejben történő változatszámítás fejlesztése. Problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása. Játékos feladatokkal fejlesztés: figyelem, együttműködés, szerialitás, aritmetikai gondolkodás, emlékezet, auditív figyelem, komplex emlékezet.	

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
Megnyitás. Klasszikus megnyitások. Harmonikus fejlődés a megnyitásban. Küzdelem a centrumért. Nyílt centrum, zárt centrum. Modern megnyitások. Spanyol megnyitás alapelvei. Olasz megnyitás alapelvei. Francia védelem. Szicíliai védelem. Királyindiai stratégia Kaszparov játszmáiból.	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – alapszinten ismeri a megnyitások nevét és a megnyitások széles spektrumát; – ismeri a sakk történet alapjait, a múlt és a jelenkor legnagyobb sakkozójának nevét; – képes ismereteinek önálló alkalmazására; – érveket gyűjt lépései előtt, reflektál döntéseiről. 	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Taktika.
A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló képes ismereteit segítséggel alkalmazni. Képes egy szabályos barátságos sakkjátszma lejátszására. Játszma előtt és után ellenfelével kezdet fog, betartja a legfontosabb viselkedési szabályokat.

4. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A támadás és védekezés stratégiái	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Előző tematikai egység kulcsfogalmainak ismerete, megértése és alkalmazása.	
A tematikai egység	A lényeges és lényegtelen információ megkülönböztetése. Az idővel	

nevelési-fejlesztési céljai	való hatékony gazdálkodás. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. Problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása. A játék minél átfogóbb, mélyebb ismerete. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstruktív képesség alakítása. Játékos feladatokkal fejlesztés: gondolkodás, emlékezet, szerialitás, figyelem, aritmetikai gondolkodás, műveletvégzés, rész-egész.
------------------------------------	--

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
Stratégia: támadás és védekezés a középjátékban. Támadás a király ellen. Királyunk védelme. Középen rekedt király. Aktív támadás. Térhiány a sakktáblán. Támadás a vonalakon. Ellenkező oldalú sánc. Nyílt vonalon való támadás. Duplázott bástyák. Futópár a nyílt átlókon. Mennyiség és minőség. A huszár ereje zárt állásban. Blokád a huszárral. Jó huszár a rossz futó ellen. Dupla gyalogok. Gyenge gyalog. Király mint támadó báb. Tanuljunk Fischer játszmáiból! Stratégia Karpov játszmáiból. Az ellenfél tervének figyelembevétele.	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – képes aktív, támadó, kezdeményező sakkra; – képes az ellenfél súlyos fejlődési hibáinak kihasználására, a gyenge királyállás elleni támadás indítására; – szükség esetén tud védekezni; – képes fejben 3-4 lépéses változatok kiszámítására; – ismereteit önállóan tudja alkalmazni; – egyszerű technikai eszközöket megfelelő módon képes használni. 	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Térhiány, dupla gyalog, gyenge gyalog, blokád, sánc, zárt állás.
--------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A végjáték	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás	Előző tematikai egység kulcsfogalmainak ismerete, megértése és alkalmazása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A játék minél átfogóbb, mélyebb ismerete. Kooperáció a társakkal, eredményes munkaszervezés. Problémamegoldó gondolkodásban való gyakorlottság és eredményesség fokozása. Összefüggések értelmezése és megfogalmazása. Konstruktív képesség alakítása. Játékos feladatokkal fejlesztés: emlékezet, figyelem, aritmetikai gondolkodás, analógia alkalmazása, szem-kéz koordináció, szabály	

	betartása.
--	------------

Tevékenységek/ismeretek	Követelmények	
Végtátek. A király szerepe a végtátekban. Patt a végtátekban. Oppozíció a gyalog végtátekban. Szabadgyalog. Áttérés a végtátekban. A bástya-végtátek alapjai. Hídépítés a bástya-végtátekban. Végtátek Botvinnik játszmaíából. Ellenkező színű futók. Gyengeség a gyaloglánc végén.	A tanuló <ul style="list-style-type: none"> – ismeri és alkalmazza a végtátek főbb alapelveit; – képes a fölényes végtátek megnyerésére; – ismeri a sakktörténet alapjait, a múlt és a jelenkor legnagyobb sakkozójának nevét; – el tudja dönteni egyszerű állítások igazságértékét, felismer egyszerű logikai kapcsolatokat. 	

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Oppozíció, szabad gyalog, patt.
--------------------------------	---------------------------------

A fejlesztés várt eredményei a ciklus végén	A tanuló képes ismereteit önállóan alkalmazni. Képes egy szabályos barátságos sakksjátzma lejátszására. Játzma előtt és után ellenfelével kezét fog, betartja a legfontosabb viselkedési szabályokat. Ismeri a sakktörténet alapjait, a múlt és a jelenkor legnagyobb sakkozójának nevét.
--	--

1. osztályos ellenőrzési – mérési - értékelési terv
KÉPESSÉGFEJLESZTŐ SAKK
tantárgyból

<i>Mit?</i>	<i>Ki?</i>	<i>Mikor?</i>	<i>Hogyan?</i>	<i>Dokumentálás?</i>
Órai munka, munkafüzet feladatai, szorgalmi feladatok, versenyeken való részvétel	Tanító	Folyamatosan	Pontokkal, matricákkal, egyéb szimbólumokkal	Munkafüzetben.
Tanév eleji tájékoztató felmérés	Tanító	Szept. 2. hetében	Feladatlapon kék %-os értékeléssel	Elektronikus naplóban kék %-kal
Félévi felmérés	Tanító	Januárban	Feladatlapon piros %-os értékeléssel	Elektronikus naplóban piros %-kal,
Tanév végi felmérés	Tanító	Június 1. hetében	Feladatlapon piros %-os értékeléssel.	Elektronikus naplóban piros %-kal.

2. osztályos ellenőrzési – mérési - értékelési terv
KÉPESSÉGFEJLESZTŐ SAKK
tantárgyból

<i>Mit?</i>	<i>Ki?</i>	<i>Mikor?</i>	<i>Hogyan?</i>	<i>Dokumentálás?</i>
Órai munka, füzetvezetés, szorgalmi feladatok, versenyeken való részvétel	Tanító	Folyamatosan	Pontokkal, matricákkal, érdemjeggyel, egyéb szimbólumokkal	Munkafüzetben.
Tanév eleji tájékoztató felmérés	Tanító	Szept. 2. hetében	Feladatlapon kék %-os értékeléssel	Elektronikus naplóban kék %-kal
Félévi felmérés	Tanító	Januárban	Feladatlapon piros %-os értékeléssel	Elektronikus naplóban piros %-kal.
Tanév végi felmérés	Tanító	Június 1. hetében	Feladatlapon piros %-os értékeléssel, érdemjeggyel	Elektronikus naplóban piros %-kal, érdemjeggyel.

3. osztályos ellenőrzési – mérési - értékelési terv
KÉPESSÉGFEJLESZTŐ SAKK
tantárgyból

Az értékelés eredményei a testnevelés tantárgy értékelésébe számítanak bele.

<i>Mit?</i>	<i>Ki?</i>	<i>Mikor?</i>	<i>Hogyan?</i>	<i>Dokumentálás?</i>
Órai munka, füzetvezetés, szorgalmi feladatok, versenyeken való részvétel	Tanító	Folyamatosan	Pontokkal, matricákkal, érdemjeggyel, egyéb szimbólumokkal	Munkafüzetben.
Tanév eleji tájékoztató felmérés	Tanító	Szept. 2. hetében	Feladatlapon kék %-os értékeléssel	Elektronikus naplóban kék %-kal
Félévi felmérés	Tanító	Januárban	Feladatlapon piros %-os értékeléssel	Elektronikus naplóban piros %-kal, érdemjeggyel.
Tanév végi felmérés	Tanító	Június 1. hetében	Feladatlapon piros %-os értékeléssel, érdemjeggyel	Elektronikus naplóban piros %-kal, érdemjeggyel.

4. osztályos ellenőrzési – mérési - értékelési terv
KÉPESSÉGFEJLESZTŐ SAKK
tantárgyból

Az értékelés eredményei a testnevelés tantárgy értékelésébe számítanak bele.

<i>Mit?</i>	<i>Ki?</i>	<i>Mikor?</i>	<i>Hogyan?</i>	<i>Dokumentálás?</i>
Órai munka, füzetvezetés, szorgalmi feladatok, versenyeken való részvétel	Tanító	Folyamatosan	Pontokkal, matricákkal, érdemjeggyel, egyéb szimbólumokkal	Munkafüzetben.
Tanév eleji tájékoztató felmérés	Tanító	Szept. 2. hetében	Feladatlapon kék %-os értékeléssel	Elektronikus naplóban kék %-kal
Félévi felmérés	Tanító	Januárban	Feladatlapon piros %-os értékeléssel	Elektronikus naplóban piros %-kal, érdemjeggyel.
Tanév végi felmérés	Tanító	Június 1. hetében	Feladatlapon piros %-os értékeléssel, érdemjeggyel	Elektronikus naplóban piros %-kal, érdemjeggyel.

